

Handläggare
Sofia Asp
Telefon: 08-508 24 550

Till
Skärholmens stadsdelsnämnd

Svar på skrivelse Matvärdar på äldreboenden

Förvaltningens förslag till beslut

Skärholmens stadsdelsnämnd godkänner stadsdelsförvaltningens svar på skrivelsen

Susanne Leinsköld
Stadsdelsdirektör

Andreas Thorstensson
Avdelningschef

Sammanfattning

En skrivelse inkommer till stadsdelsförvaltningen från nämndledamöter för Moderaterna och Centerpartiet. Nämnden beslutar att skicka skrivelsen till stadsdelsförvaltningen för beredning. Mot bakgrund av forskning och verkliga exempel av hur äldre riskerar näringsbrist och undernäring i svensk äldreomsorg har i skrivelsen formulerats ett uppdrag till förvaltningen. Uppdraget är dels att utreda ett system med matvärdar på Sätra vård- och omsorgsboende, dels att undersöka förekomsten av näringsbrist hos de brukare som har kommunal hemtjänst. Utifrån resultatet av undersökningen inom den kommunala hemtjänsten uppdras till förvaltning att också ta fram ett åtgärdsprogram. Förvaltningen ser positivt på förslaget om att införa matvärdar på Sätra vård- och omsorgsboende men anser också att det redan idag finns etablerade arbetssätt och systematik i uppföljningen av kost och måltidssituationen för de äldre på Sätra vård- och omsorgsboende. Exempelvis finns en kostansvarig medarbetare på varje avdelning. Kontroll av näringsstatus är hälso- och sjukvårdsuppgifter som inom Stockholms läns landsting faller inom primärvårdens uppdrag och ansvarsområde. Förvaltningen saknar därför mandat att göra en undersökning och besluta om åtgärdsprogram för de äldre i ordinärt boende. Förvaltning ser dock ett uppdrag i att säkerställa att medarbetare i den kommunala hemtjänsten har kompetens att upptäcka och arbeta förebyggande kring kost och måltid.

Bakgrund

En skrivelse inkommer till stadsdelsförvaltningen från nämndledamöter för Moderaterna och Centerpartiet. Nämnden beslutar att skicka skrivelsen till stadsdelsförvaltningen för beredning.

Ärendet

Skrivelsen Matvärdar på äldreboenden inleds med en av nämndledamöternas personliga berättelse om hur hans mor blev undernärld på det äldreboende där hon vistades sin sista tid i livet. Till skrivelsen finns även bilagt artiklar ur Aftonbladet som beskriver forskning och verkliga exempel från äldreomsorgen i Sverige vilka visar hur äldres behov av anpassning kring kosten inte tillgodoses. Följden har i dessa fall blivit undernäring och näringsbrist hos de äldre.

Utifrån denna bakgrund formuleras i skrivelsen ett uppdrag till förvaltningen i följande punkter:

- Förvaltningen får i uppdrag att utreda ett system med matvärdar på Sätra vård- och omsorgsboende.
- Förvaltningen också undersöker de brukare som finns inom den kommunala hemtjänsten, om det där finns brukare som lider av näringsbrist.
- Förvaltning skall också ta fram ett åtgärdsprogram om det finns näringsbrist bland våra brukare.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av verksamhetscontroller inom Avdelningen för äldre, personer med funktionsnedsättning och socialpsykiatri.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ser positivt på förslaget om matvärdar och delar uppfattningen att det är av stor vikt att det finns arbetssätt kring kosten och måltiden för de äldre på Sätra vård- och omsorgsboende som är tillräckliga för att säkerställa att ingen äldre riskerar undernäring eller näringsbrist.

Kost och måltid på Sätra vård- och omsorgsboende

Förvaltningens vård- och omsorgsboende i egen regi, Sätra vård- och omsorgsboende, har ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa en hög kvalitet på kost och måltidssituationen för de äldre. På varje avdelning finns en medarbetare som utsetts till kostansvarig.

Dennes uppgift och ansvar är att fånga upp de äldres önskemål kring kosten samt att ta ett särskilt ansvar för de äldres måltidssituation. I verksamheten genomförs även regelbundna måltidsobservationer där medarbetare som getts särskild utbildning för uppdraget observerar hur en måltid genomförs. Aspekter som granskas är till exempel huruvida måltidsmiljön är stökig eller lugn, om maten presenteras för de äldre och om de äldre tillfrågas om vad de vill ha innan det läggs upp på tallriken. Att måltiden upplevs som trevlig och rofylld är viktigt för att förhindra och förebygga uppkomsten av undernäring. En viktig aspekt i detta avseende är den tid som avsätts för måltiden. På Sätra vård- och omsorgsboende serveras måltiderna vid samma tid för samtliga äldre. Det finns med andra ord inget system som innebär att de äldre äter i skift och därför måste lämna sin plats till någon annan. Skulle de äldre bli försenade eller av andra anledningar inte kan passa den tid då måltiden serveras kan de ansluta när de vill. De äldre får den tid på sig som de behöver för att inta sin måltid. I verksamheten finns regler om att ingen diskning eller undanplockning får påbörjas av personalen förrän de äldre har ätit färdigt. En hög andel av de äldre som bor på Sätra vård- och omsorgsboende har en demenssjukdom. En framskriden demens innebär i många fall försämringar i ansiktsmimik vilket försvårar matintag. Förvaltningen anser att det finns en hög förståelse för detta hos verksamhetens ledning och medarbetare, och att måltidssituationen anpassas efter det.

På Sätra vård- och omsorgsboende finns också ett kostråd i vilket kostansvariga och särskilt utsedda medarbetare från olika yrkeskategorier finns representerade. Kostrådet sammanträder regelbundet och arbetar med resultaten av måltidsobservationerna. De beslutar om åtgärder och återför sedan detta till respektive avdelning.

Sätra vård- och omsorgsboendes leverantör av måltider, Fazer, gör egna mätningar av nöjdheten med maten två gånger per år. De har också arrangerat tillfällen då anhöriga till de äldre fått smaka på måltider och getts möjlighet att lämna synpunkter. Fazer erbjuder olika maträtter att välja mellan till varje måltid. De äldre har med andra ord minst två alternativ att välja mellan till varje måltid. För att undvika matsvinn och för att hushålla med verksamhetens resurser beställs emellertid måltiderna i förväg utifrån önskemål. För vissa av de äldre kan det vara svårt att bestämma sig i förväg. Medarbetarna på Sätra vård- och omsorgsboende hjälper i dessa fall till med att välja måltider för de äldre. Detta görs utifrån kännedom om vad de äldre föredrar och tycker om, samt om möjligt i samråd med anhöriga.

Av skrivelsen som lämnats för beredning till förvaltningen framgår att systemet med matvärdar ska syfta till att ta tillvara på de boende på Sätra vård- och omsorgsboendes matönskemål. Detta för att säkerställa att de äldre får den mat de tycker om, att de får mer än en rätt att välja mellan samt att de får den tid de behöver för att äta. Förvaltningen anser mot bakgrund av ovanstående att de arbetssätt som redan finns på Sätra vård- och omsorgsboende säkerställer just detta. På Sätra vård- och omsorgsboende genomför verksamheten egna brukarundersökningar som i år har kompletterats med fler frågor om just upplevelsen av kosten och måltidssituationen. Förvaltningen inväntar resultaten av denna brukarundersökning för att se vad de äldre och deras anhöriga ser behov av för att höja nöjdheten med kosten och måltiden på Sätra vård- och omsorgsboende. Utifrån vad som framkommer kan rollen som kostansvarig komma att förstärkas och/eller utvecklas.

Näringsbrist bland äldre i ordinärt boende

Förvaltningens medicinskt ansvarige sjuksköterska (MAS) följer regelbundet upp förekomsten av undernäring hos de som flyttar in på Sätra vård- och omsorgsboende. Av uppföljningarna framgår att det ofta sker en positiv utveckling avseende undernäringen för äldre som flyttar från ett ordinärt boende till Sätra vård- och omsorgsboende. Mot bakgrund av MAS:ens uppföljningar gör förvaltningen antagandet att äldre i ordinärt boende löper en större risk att drabbas av undernäring än äldre som bor på Sätra vård- och omsorgsboende.

Kontroll av näringsstatus är exempel på hälso- och sjukvårdsuppgifter som i Stockholms läns landsting organiserats så att det faller inom primärvårdens uppdrag och ansvarsområde. Förvaltningen saknar därför mandat att göra en undersökning så som avses i uppdrags-punkt två. Medarbetarna i hemtjänsten kan dock fylla en viktig roll i att upptäcka eller uppmärksamma när en äldre person inte äter eller inte får i sig tillräckligt med näring. Medarbetaren ska i en sådan situation förmedla sina iakttagelser till den äldres vårdcentral. Det finns rutiner som beskriver detta inom den kommunala hemtjänsten.

För att kunna se tecken på näringsbrist och för att kunna arbeta förebyggande anser förvaltningen att medarbetarna i hemtjänsten behöver kunskap och verktyg. Förvaltningen har tidigare utbildat medarbetarna i den kommunala hemtjänsten i kost och näringslära. I verksamheten har sedan 2017 bedrivits ett projekt med fokus på

dessa frågor. Projektet syftar till att öka medarbetarnas kompetens i hur de ur ett normkritiskt perspektiv kan göra bättre anpassningar av erbjudanden om matlagningshjälp. Förhoppningen är att detta ska leda till en ökad vilja hos den äldre att äta och därmed förebygga undernäring och näringsbrist.

Åtgärder vid näringsbrist

Vid konstaterad näringsbrist hos en äldre på Sätra vård- och omsorgsboende upprättas en individuell handlingsplan. Då näringsbrist hos en äldre i ordinärt boende faller inom primärvårdens uppdrag har förvaltningen inget mandat att upprätta ett åtgärdsprogram för denna del av den äldre befolkningen. Medarbetarna i den kommunala hemtjänsten har dock ett uppdrag att samverka med primärvården i de fall där det initieras till det.

Förvaltningen tillsammans med stadsdelsnämnden träffar regelbundet Stockholms läns landstings sjukvårdsstyrelse i Stockholms stad och Ekerö för samrådsmöten. Förvaltningen föreslår att en punkt om uppföljningen av primärvårdens arbete med undernäring och näringsbrist hos äldre förs till dagordningen för nästa samrådsmöte som hålls 13 juni 2018.